



AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MALİ İŞLEM VERGİSİ UYGULAMASINDA SON DURUM

*THE LATEST STATE OF FINANCIAL
TRANSACTION TAX IN THE EUROPEAN
UNION*

Birol UDAY(*)

ÖZ

Son yaşanan ekonomik ve mali krizden sonra Avrupa Birliği'nde krizin etkilerinin hafifletilmesi için yeni kamu finansmanı kaynakları bulunması ve üzerinden Avrupa Birliği'nin bütçesine de belli bir oranda pay aktarılması düşünülen yeni vergi geliri elde edilmesi amaçlarıyla, krizin en büyük tetikçisi görülen mali piyasaların daha sıkı bir denetime ve vergi baskısı altına alınması görüşü açığa çıkmıştır. Bu amaçla 2011 yılında Avrupa Komisyonu ilk mali işlemler vergisi düzenlemesi önerisini, Konseye göndermiş ancak uzun tartışmalar sonucu oybirliğinin sağlanamaması nedeniyle bu öneri kabul edilmemiştir. Sonraki dönemde 11 üye ülkenin kendi ulusal vergi mevzuatlarında farklı şekillerde ve oranlarda mali piyasa işlemlerini vergilendiren yasal düzenlemeleri uygulamaya koymaları, bu alanda AB düzeyinde ortak bir vergi düzenlemesi ihtiyacını yeniden gündeme getirmiştir. Bu amaçla ilk etapta bu vergiyi uygulayan 11 üye ülkenin, bu alandaki vergi uygulamalarını birbiriyle uyumlaştırmayı ve ortak bir mali işlemler vergisi mevzuatı oluşturmayı amaçlayan 2013 tarihli Komisyon önerisi, tartışılmak üzere Konseye sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kamu Finansmanı, Ekonomik Kriz, Mali İşlem Vergisi

JEL Classification Code: H20 - General, H21 - Efficiency; Optimal Taxation, H24 - Personal Income and Other Nonbusiness Taxes and Subsidies, H27 - Other Sources of Revenue

ABSTRACT

After the recent economic and financial crisis in the European Union, there is now a clear consensus on the fact that financial markets, which has been found guilty for triggering the crisis, need a

* Gelir Uzmanı

thorough supervision and to be suppressed by taxation in order to find new public financial resources for mitigating the adverse effects of the crisis and to create a new tax revenue to be allocated to the EU budget. For these reasons, the European Commission sent the very first proposal for financial transactions tax regulation in 2011 to the European Council, after long discussions, it was, nevertheless, rejected due to lack of unanimity. During the following period, eleven member states of the EU passed the tax legislation in their own national jurisdiction and this development, again, has brought forward the need for a common tax regulation on this subject at the EU level. For this purpose, the Commission's 2013 proposal firstly aiming at harmonising the legislation of eleven member states, and then trying to create a common financial transactions tax legislation was sent to the Council for discussion.

Key Words: Public finance, economic crisis, financial transaction tax

1- GİRİŞ

Son ekonomik ve mali krizin gelişmiş ve gelişmekte olan ekonomiler ve kamu finansmanı bakımından ağır ve yıkıcı etkileri olmuştur. Krizin bu yıkıcı etkilerinden, OECD'ye üye birçok ülkenin yanında Avrupa Birliği'ne üye ülkelerde kendi paylarına düşeni almışlardır. Özellikle hükümetler ve krizden etkilenen ülkelerin vatandaşları, ortaya çıkan büyük çaplı maliyetlerle baş etmeye çalışırken, özellikle finans sektörünün krizin ortaya çıkmasındaki önemli rolü masaya yatırılmaya başlanmıştır. Avrupa Birliği'nde ve uluslararası arenada, finans sektörünün krizin maliyetleri ile baş etmede daha aktif bir katkısı olması ve bu sektör üzerindeki vergilendirme kurallarının değiştirilmesi hususunda güçlü bir uzlaşma oluşmuştur. Bununla ilgili en somut adım, AB üyesi bazı ülkelerin finans sektörü vergilemesi alanında farklı uygulamaları hâlihazırda kabul etmiş olmalarıdır.

2- AVRUPA BİRLİĞİ'NDE MALİ İŞLEM VERGİSİNİN ARKA PLANI

Ekonomik ve mali krizin, Dünya ekonomisi üzerindeki yıkıcı etkilerinden en önemli payı alan Avrupa Birliği'nde, Komisyon krizin en büyük tetikçisi olarak gördüğü finans sektörü üzerindeki geçerli vergileme ilkeleri belirleyecek ve 2008/7/EC sayılı ve " Sermaye Bulma Üzerindeki Dolaylı Vergileme" başlıklı Direktifi¹ değiştirecek Konsey Direktifi önerisini 28 Eylül 2011 tarihinde tartışmaya açmıştır².

Önerilen Konsey Direktifi; mali işlemlerin vergilendirilmesi ile alakalı mevzuatın Birlik düzeyinde uyumlaştırılması ve mali araçların el değiştirilmesi bakımından iç pazarın düzgün işlemesi ve rekabetin bozucu etkilerinden kaçınılmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

Komisyonun tartışmaya açtığı bu Öneri genel olarak;

- Mali araçların ticaretine yönelik olarak iç pazarın düzgün işlemesini sağlamak ve aynı zamanda Avrupa Birliği içinde yer alan mali araçların, aktörlerin ve piyasaların aralarında gerçekleşen rekabetin açığa çıkardığı tahrifattan kaçınmak için, mali işlemler üzerinden alınan dolaylı vergiler ile alakalı mevzuatın uyumlaştırılmasını,

¹ COUNCIL DIRECTIVE 2008/7/EC of 12 February 2008 concerning indirect taxes on the raising of capital, Official Journal of the European Union, 21.2.2008, L 46/11

² COM(2011) 594 final, 2011/0261 (CNS), Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on a common system of financial transaction tax and amending Directive 2008/7/EC, Brussels, 28.9.2011

- Son krizin ortaya çıkardığı maliyetlerin karşılanmasında, finans kurumlarının adil ve önemli katkılarının sağlanmasını ve vergilendirme bakımından diğer sektörlerle bir hareket alanının yaratılmasını³,
- Gelecek krizlerin önlenmesi için, finansal piyasaların etkinliğini arttırmayan ticari işlemler bakımından uygun caydırıcı tedbirler oluşturmayı dolayısıyla düzenleyici önlemleri tamamlamayı hedeflemektedir.

Bahsi geçen oldukça yüksek hareketliliğe sahip ticari işlemlerin birçoğu potansiyel olarak vergilendirilebilir ancak Üye ülkelerin tek taraflı olarak düzenledikleri vergi kanunlarının yol açacağı rekabeti bozucu etkilerden kaçınmak çok önemlidir. Aslında finansal piyasaların faaliyet türlerine veya Üye ülkelerin sınırlarına göre ya da ürünler ve aktörler arasında parçalara ayrılmasından kaçınılabilsen, AB içinde finansal kurumlara eşit bir uygulama sağlanabilir. Başka bir deyişle sadece AB düzeyinde bir düzenleme vasıtasıyla iç pazarın düzgün işlemesi sağlanabilir⁴.

AB içinde ortak mali işlem vergisi sisteminin gelişmesi, vergilendirmenin tetikleyeceği yerelleşmeden uzaklaşılması faaliyetleri vasıtasıyla, piyasaların bozulması riskini azaltacaktır⁵. Bununla birlikte, bunun gibi bir sistemin uygulanması geniş çaplı bir uyumlaştırma vasıtasıyla vergi tarafsızlığını da sağlarken, türev ürünler, mobil aktörler ve piyasalar gibi oldukça hareketli olan mobil ürünleri de önemli ölçüde kapsayarak, çifte vergilendirmenin veya çifte vergilendirmemenin azalmasına katkı sağlayacaktır. Bu açıdan bakıldığında, mali işlemler vergisini düzenleyen bu Komisyon Önerisi, Üye ülkelerin mali işlemler üzerinden almış oldukları vergileri uyumlaştırılmasını sağlarken, tek pazarın daha düzgün ve pürüzsüz işlemesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu şekilde AB içinde geniş çaplı bir mali işlemler vergisi genel sisteminin temel özellikleri oluşturulacaktır⁶.

Aslına bakılırsa, uygulamadaki gelişmeler, ilk Komisyon Önerisinin mali işlemler vergisinde AB düzeyinde bir uyumlaştırma gereksinimini ortaya koyduğunu kanıtlamaktadır. 1 Ağustos 2012 tarihinde Fransa, bazı mali işlemler üzerinden alınacak ulusal bir vergiyi uygulamaya koymuştur, aynı şekilde İspanya, İtalya ve Portekiz de birbirlerinden farklı kapsamda, farklı oranlarda ve özelliklerde ulusal vergileri uygulamaya koyduklarını ilan etmişlerdir.

Komisyonun Mali İşlemler Vergisi ile alakalı ilk Önerisine yönelik olarak, Avrupa Parlamentosu 23 Mayıs 2012 tarihinde, Ekonomik ve Sosyal Komite 29 Mart 2012 tarihinde ve Bölgeler Komitesi 15 Şubat 2012 tarihinde olumlu görüşleri kabul etmiştir. Öneri ve değişkenleri hakkındaki Konsey görüşmeleri, Polonya Dönem Başkanlığı⁷ döneminde başlamış ve Danimarka Dönem Başkanlığı⁸ döneminde

³ Finans kuruluşları, 2008-2012 dönemi boyunca, dolaylı veya dolaysız olarak Avrupa Birliği vergi mükellefleri tarafından finanse edilen kurtarma ve garanti faaliyetlerinden geniş ölçüde faydalanmışlardır. Bu faaliyetler, ekonomik aktivitenin azalması ile birlikte tüm ekonomik ve mali sistemde bir belirsizliğe neden olmuş ve Avrupa çapında GSYH'de % 20 oranında bir bozulmayı tetiklemiştir. Ayrıca birçok finansal ve sigorta hizmetleri KDV'den istisnadır.

⁴ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

⁵ Avrupa Birliği, mali işlem vergisinin Birlik düzeyinde ortak bir mevzuat çerçevesinde uygulanması ile mali işlemler üzerinden alınacak vergiler bakımından ademi merkezîyetçilik anlayışından uzaklaşmaktadır.

⁶ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

⁷ Polonya, 1 Temmuz 2011 tarihi itibarıyla 6 aylık AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı Macaristan'dan devraldı. Polonya Dönem Başkanlığı 31 Aralık 2011 tarihine kadar devam etmiştir.

⁸ Danimarka, 1 Ocak 2012 tarihi itibarıyla 6 aylık AB Konseyi Dönem Başkanlığı'nı Polonya'dan devraldı. Danimarka Dönem Başkanlığı 30 Haziran 2012 tarihine kadar devam etmiştir.

hızlandırılmış bir şekilde devam etmiştir. Ancak Üye ülkeler arasındaki esaslı ve bağlantı kurulamayan farklılıklar yüzünden gerekli oybirliği desteğini sağlayamayarak düşmüştür⁹.

22 Haziran ve 10 Temmuz 2012 tarihli Konsey toplantılarındaki, AB düzeyinde ortak bir mali işlemler vergisi sistemi oluşturulması fikrine karşı olarak ısrarla öne sürülen önemli farklı düşünceler dikkate alındığında, öngörülebilir bir gelecekte, uyumlaştırılmış bir mali işlemler vergisinin Konsey içinde oybirliği desteğini sağlayamayacağı görünmektedir.

11 Üye ülkenin¹⁰ talebi doğrultusunda Komisyon mali işlemler vergisi alanında güçlendirilmiş işbirliği hususunda Konsey'e yetki talep eden bir Öneri sunmuştur. Tüm üye ülkeler taleplerinde, Komisyon'un güçlendirilmiş işbirliğinin uygulanması ile ilgili mevzuat Önerisinin kapsam ve hedeflerinin, Komisyon'un önceki mali işlemler vergisi Önerisine dayanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Mali işlemler vergisi tahsilatlarının bir kısmının AB bütçesinin öz kaynağı sayılmasını sağlayacak Avrupa Birliği'nin öz kaynakları sistemine ilişkin Konsey Kararına yönelik 29 Haziran 2011 tarihli Komisyon Önerisi¹¹, 9 Kasım 2011 tarihinde¹² değiştirilmiştir. Bu Öneriye göre, katılımcı Üye ülkelerden, gayrisafi milli hasıllarına dayanarak alınan kaynak azaltılacaktır.

3- KOMİSYON'UN YENİ MALİ İŞLEMLER VERGİSİ ÖNERİSİNİN TEMEL HEDEFLERİ

Etkileri halen devam etmekte olan en son küresel ekonomik ve finansal krizin, Avrupa Birliği'ndeki ekonomilere ve kamu maliyelerine oldukça önemli etkileri olmuştur. Birlik üyesi ülkeler ve vatandaşları krizin ortaya çıkardığı büyük maliyetlerle uğraşırken, krizin patlak vermesinde baş aktör olarak finansal piyasalar öne çıkmıştır. Piyasa aktörlerinin çeşitliliğinin yanı sıra, hükümetler tarafından sağlanan koruma tedbirleri, mali sektör düzenlemesi ve KDV istisnaları ile birleştiğinde, mali piyasalar son yirmi yılda büyük bir karlılık oranı ile yakalamışlardır.

Bu şartlar altında, bazı üye ülkeler mali sektör vergilendirmesinin ek türlerini uygulamaya başlarken, bazıları ise mali işlemler için hali hazırda özel vergi rejimleri uygulamaktaydı. Mevcut bu durum istenmeyen bazı etkilerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bunlar;

- Mali hizmetler bakımından iç pazarda birbirinden farklı vergi uygulamalarının ortaya çıkması,
- Artan sayıda koordinasyonsuz ulusal vergi önleminin yürürlükte olması,
- Avrupa Birliği içinde mali araçların aktörlerin ve piyasaların arasındaki rekabetin bozucu etkileri,
- Çifte vergilendirme veya çifte vergilendirmeme problemleri,
- Krizin maliyetlerini karşılamada, mali kuruluşların katkılarının açık ve sürekli olmayışı,
- Diğer sektörlerde vergilendirme açısından bir hareket alanı bırakılmaması,
- Vergilendirme politikasının yetersizliği; ne mali piyasaların verimliliğine bir katkısı olmayan ancak sadece finans dışı sektörlerden finansal sektörlerle kaynak akışı sağlayan ticari işlemlerin teşvik edilmemesini sağlamış ne de düzenleyici ve denetleyici tedbirlerin yanı sıra finansal hizmetler sektöründe gelecek krizi önleyebilmiştir.

⁹ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

¹⁰ Belçika, Almanya, Estonya, Yunanistan, İspanya, Fransa, İtalya, Avusturya, Portekiz, Slovenya ve Slovakya.

¹¹ COM(2011) 510 final 2011/0183 (CNS) Proposal for a COUNCIL DECISION on the system of own resources of the European Union (//EC, Euratom) {SEC(2011) 876 final}, 29.6.2011, Brussels.

¹² COM(2011) 739 final 2011/0183 (CNS), Amended proposal for a COUNCIL DECISION on the system of own resources of the European Union (//EC, Euratom), 9.11.2011, Brussels

Bununla birlikte, yeterli sayıda üye ülke arasında ortak bir mali işlemler vergisi sisteminin uygulanması, güçlendirilmiş işbirliği sayesinde mali işlemler ile ilgili yukarıda belirtilen sorunların çözülmesinde avantaj sağlayacaktır¹³. Ortak vergilendirme sisteminin uygulanması ile birlikte, üye ülkeler bakımından riskin ve vergi gelirlerinin yer değiştirmesi, mali piyasaların verimliliğinin artırılması, çifte vergilendirme veya çifte vergilendirmeden kaçınılması sağlanacaktır.

Güncel Komisyon Önerisi, Kurucu Anlaşmalardaki tüm gerekli şartları göz önünde tutarak, güçlendirilmiş işbirliğinin tamamlanması için yetki ile donatılırken, özellikle katılımcı olmayan üye ülkelerin yetki, hak ve zorunluluklarına saygı gösterilmiştir.

Güncel Öneri, Komisyon'un 2011 yılındaki orijinal Önerisine dayanmakla birlikte, bazı eklemeler yapılmıştır. Buna göre;

- Güçlendirilmiş işbirliğinin yeni durumu dikkate alınmıştır; yani mali işlemler vergisinin yetki alanı katılımcı üye ülkeler ile sınırlandırılmıştır. Bu şekilde katılımcı üye ülkeler içinde gerçekleşen mali işlemler bakımından vergileme 12 Şubat 2008 tarih ve 2008/7/EC sayılı sermaye toplama üzerindeki dolaylı vergiler konulu Konsey Direktifine¹⁴ göre yapılacaktır. Önceki Komisyon Önerisi¹⁵ ile 2008/7/EC sayılı Konsey Direktifinde yapılması öngörülen değişikliklerden vazgeçilmiştir.
- Vergiden kaçınma karşıtı düzenlemeyi daha da güçlendirilmiştir. Bunu sağlamak için vergilendirme, halen ana prensip olan "Yerleşim Yeri Kuralının" bileşeni olan "İhraç Prensibini" nihai vergileme yeri olarak kullanmaktadır.

4- YENİ KOMİSYON ÖNERİSİNE GÖRE MALİ İŞLEMLER VERGİSİNİN KAPSAMI

Bu verginin kapsamı oldukça geniştir. Çünkü sıklıkla birbirini ikame edebilen her türlü mali işlemi kapsamaktadır. Sermaye piyasasında müzakere edilebilen araçlar, ödeme araçları haricinde para piyasası araçları, kolektif yatırımlar için transfer edilebilen menkul kıymetleri ve alternatif yatırım fonlarını kapsayan kolektif yatırım kuruluşları payları veya hisseleri ve tüm türev ürün sözleşmeleri bu verginin kapsamına girmektedir¹⁶.

Aslına bakılırsa mali işlemler vergisinin kapsamı sadece düzenlenmiş piyasalar, çok taraflı ticaret kolaylıkları veya sistematik içselleştiriciler¹⁷ gibi örgütlü piyasalarda yapılan ticaret ile sınırlı değildir, ayrıca borsa dışı menkul kıymet ticaretini de içeren diğer tür ticaretleri de kapsamaktadır.

¹³ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

¹⁴ COUNCIL DIRECTIVE 2008/7/EC of 12 February 2008 concerning indirect taxes on the raising of capital, Official Journal of the European Union, 21.2.2008, L 46/11

¹⁵ COM(2011) 594 final, 2011/0261 (CNS), Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on a common system of financial transaction tax and amending Directive 2008/7/EC, Brussels, 28.9.2011

¹⁶ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

¹⁷ Sistemik içselleştirici Piyasa: Müşteri emirlerinin, yatırım şirketi tarafından, düzenli ve sistematik bir şekilde ve sıklıkla kendi hesabına işlem yapılarak yerine getirilmesine dayanan bir piyasa sistemidir. Yatırım şirketi ulusal otorite tarafından belirlenen standart piyasa büyüklüğü ile sınırlı kesin ve bağlayıcı kotasyonlar yayımlamakla yükümlüdür. Bu piyasa türünde menkul kıymetler borsası dışında işlem gerçekleştirilmesine izin verilmesi gerekmektedir

Alımı ve satımı vergilendirmeye tabi olan mali araçların, bölünmüş şirketlerin kendi aralarında alım ve satıma konu olmadan el değiştirmesi de mali işlemler vergisinin kapsamına girmektedir.

Mali araçların değiştirilmesi, repo ve ters repo¹⁸ ve tahvil borç verme ve borçlanma anlaşmaları mali işlemler vergisinin kapsamına girmektedir. Vergi kaçakçılığına mahal vermemek bakımından mali araçların el değiştirmesi iki finansal işlemin gerçekleşmesi olarak kabul edilir. Diğer yandan repo, ters repo ve borçlanma ve borç verme anlaşmaları yolu ile tanımlanmış bir süre için kişinin emrine hazır bulundurulmaktadır. Bu yüzden tüm bu tür anlaşmaların sadece bir mali işlem meydana getirdiği kabul edilmektedir.¹⁹

Bunlara ek olarak, vergi kaybının önlenmesi amacıyla, verginin konusuna giren mali işlemlerde yapılan değişiklikler neticesinde ortaya çıkan yeni mali işlemlerde asıl mali işlemler gibi verginin kapsamına girmektedir.

Ayrıca, vergiye tabi türev ürün sözleşmelerinin yanı sıra, finansal araçların arzı ile sonuçlanan türev ürün sözleşmelerinde bu finansal araçların tedariki de, vergilendirmeye ilgili diğer tüm şartların yerine getirilmesi şartıyla, verginin kapsamına girmektedir. Yapılandırılmış ürünler, yani menkul kıymetleştirme tarafından sunulan ticareti yapılabilir menkul kıymetler veya diğer finansal araçlar da mali işlemler vergisinin kapsamına girmektedir.²⁰

Komisyon Önerisinde, mali kuruluşların tanımı geniş bir biçimde yapılmıştır. Buna göre; yatırım şirketleri, organize piyasalar, kredi kuruluşları, sigorta ve reasürans şirketleri, kolektif yatırım şirketleri ve bunların yöneticileri, emeklilik fonları ve bunların yöneticileri, holding şirketleri, finansal leasing şirketleri, özel amaçlı firmalar mali işlemler vergisine konu olan işlemleri gerçekleştiren mali kuruluşlar olarak sıralanmıştır. Ayrıca, yıllık net hasılatının % 50'sinden daha fazla değere sahip mali işlemleri yürüten diğer şirketler, kuruluşlar, yapılar ve kişiler de Komisyon Önerisinde mali kuruluş olarak addedilmiştir.

Bununla birlikte mali işlem vergisinin kapsamına girmeyen finansal işlemler ise şöyle sıralanmıştır:

- 1287/2006 Sayılı Tüzüğün 5(c) maddesinde²¹ belirtilen birincil piyasa işlemleri²²
- Üye ülkelerin merkez bankalarının işlemleri,
- Avrupa Merkez Bankasının işlemleri,
- Avrupa Finansal İstikrar Fonu ve Avrupa İstikrar Mekanizması ile yapılan mali işlemler, Avrupa Birliğinin İşleyişine Dair Anlaşmasının (Lizbon Anlaşması)²³ 143'üncü maddesi ve 122(2)'inci

¹⁸ Ters Repo (reverse purchase) geri alım vaadi sunulan bir menkul kıymetin belli bir tarihte, belli bir faiz oranıyla satın alınmasını ifade eder.

¹⁹ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

²⁰ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

²¹ Commission Regulation (EC) n°1287/2006 of 10 August 2006 implementing Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council as regards recordkeeping obligations for investment firms, transaction reporting, market transparency, admission of financial instruments to trading, and defined terms for the purposes of that Directive, Official Journal of the European Union, L 241/1, 2.09.2006, Brussels

²² Söz konusu Tüzüğün 5(c) maddesinde belirtilen birincil piyasa işlemlerine örnek olarak iştirak taahhütü ve tahsisat dağıtımı verilmiştir.

²³ 2007/C 306/01 Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, Official Journal of European Union, 13 December 2007

- maddesi kapsamındaki mali yardımlar ile ilgili Avrupa Birliği ile yapılan işlemler, varlıklarının yönetimi ile ilgili olarak Avrupa Birliği ve Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu ile yapılan işlemler,
- Önceki iki maddede sayılan işlemlere aykırı olmadan, Avrupa Birliği, Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Birliğinin İmtiyazları ve Muafiyetleri Hakkındaki Protokolü ile bu protokolün limit ve şartları içinde yapılan merkezi anlaşmalar veya protokolün uygulanması için yapılan diğer anlaşmalar kapsamında Avrupa Birliği veya Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu tarafından oluşturulmuş yapılar ile yapılan işlemler²⁴,
 - Son üç maddede sayılan kurumlar dışında kalan uluslararası organizasyonlar ve yapılar ile yapılan işlemler,
 - 2008/7/EC sayılı Konsey Direktifinin²⁵ 4'üncü maddesinde belirtilen yeniden yapılandırma operasyonlarının bir parçası olarak yapılan işlemler.

5- MALİ İŞLEMLER VERGİSİNİN ORTAYA ÇIKMASI, MATRAHI ve VERGİ ORANLARI

Mali işlemler vergisini doğuran olay mali işlemin gerçekleşmesidir. Hata nedeniyle iptal haricinde Daha sonra meydana gelen iptaller, vergiyi doğran olayı ortadan kaldırmaz.

Türev ürün işlemleri ile türev ürünlerden farklı mali araçların işlemlerinin farklı doğaya ve karaktere sahip olması dolayısıyla, bunların farklı vergilendirilebilir tutarlara sahip olmaları gerekmektedir.

Türev ürünler haricindeki mali araçların alım ve satımında, genel olarak bir fiyat veya emsal bedel belirlenir. Mantık olarak bu belirlenen fiyat ya da emsal bedel mali işlemler vergisinin matrahını oluşturur. Bununla birlikte piyasa bozulmalarının önlenmesi bakımından, özel kuralların varlığı gerekebilir. Örneğin grup şirketleri arasında meydana gelen mali işlemler için belirlenen emsal bedelin piyasa fiyatının altında olması durumunda bu alım satım işleminin mantığına aykırı olacaktır. Bu gibi durumlarda mali işlem vergisinin matrahı, işlemin gerçekleştiği anda emsale uygunluk prensibine göre tespit edilen piyasa fiyatı olacaktır.

Türev ürün sözleşmelerinin ve materyal modifikasyonlarının alımı /satımı, transferi ve değişimi durumunda, mali işlemler vergisinin matrahı; türev ürün sözleşmelerinin alınması ve satılması, transfer edilmesi, değiştirilmesi, imzalanması veya materyal modifikasyonunun yapılması anında türev ürün sözleşmelerinde belirtilen türev ürün tutarı olacaktır. Bu yaklaşım, mali işlemler vergisinin türev ürün sözleşmeleri üzerinden tarh edilmesinde açıklık ve kolaylık sağlayacaktır.

Türev ürünler ile alakalı ticari işlemler ve diğer mali araçlar ile ilgili ticari işlemler farklı bir doğaya sahiptir. Ayrıca piyasaların her iki kategori üzerinden alınacak mali işlemler vergisine verdiği tepkide farklılaşmaktadır. Bu nedenlerden ötürü, vergilendirmenin yaygın olarak yapılabilmesi için her iki kategorinin vergilendirilmesinde kullanılacak olan vergi oranlarının da farklılaştırılması gerekmektedir²⁶.

²⁴ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

²⁵ COUNCIL DIRECTIVE 2008/7/EC of 12 February 2008 concerning indirect taxes on the raising of capital, Official Journal of the European Union, 21.2.2008, L 46/11

²⁶ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

Bu yüzden güncel Komisyon Önerisinin 9'uncu maddesinde mali işlemler bakımından uygulanması öngörülen veri oranları kategorilere ayrılmıştır. Bu maddeye göre; türev ürün sözleşmeleri dışındaki finansal araçların alımı ve satımı yoluyla gerçekleşen mali işlemler bakımından üye ülkelerin uygulayacağı mali işlemler vergisi oranı % 0,1'den az olmayacaktır. Bununla birlikte türev ürün sözleşmelerinin ticareti üzerinden alınacak mali işlemler vergisi bakımından üye ülkelerin uygulayacakları vergi oranı ise % 0,01'den az olmayacaktır.

Ayrıca grup şirketlerinin kendi aralarında gerçekleşen ve piyasa fiyatı altında gerçekleşen mali işlemler üzerinden alınacak mali işlem vergisine uygulanacak vergi oranı da her bir üye ülke bakımından aynı olacaktır.²⁷

6- SONUÇ

Yaşanan son ekonomik ve mali krizin üye ülkelerin kamu maliyesinde yol açtığı ağır buhrandan kurtulmak isteyen Avrupa Birliği yeni bütçe kaynakları arayışına gitmiştir. Bu amaçla 2011 yılında, krizin ortaya çıkmasında en önemli aktör olarak görülen mali piyasaların kontrol altına alınması ve bu piyasalarda gerçekleşen mali işlemler üzerinden mali işlemler vergisi alınması yönünde AB düzeyinde ortak bir mevzuat düzenlemesi yapılması ile ilgili Komisyon Önerisi, Konseye sunulmuştur. Ancak AB'nde vergilendirme politikasının tüm kurucu anlaşmalarda oybirliği esasına dayandırılmış olması, bu Komisyon Önerisinin üye ülkelerin Konsey görüşmelerinde oybirliğini sağlayamaması nedeniyle kabul edilmemesine neden olmuştur.

Bununla birlikte, ekonomik ve mali krizin yıkıcı etkilerinden kurtulmak ve kamu finansmanı için yeni vergi geliri elde etmek isteyen bazı üye ülkeler, mali işlemler üzerinden alınacak vergiler konusunda kendi ulusal mevzuatlarını yürürlüğe koymuşlardır. Başını Fransa, Almanya ve İtalya'nın çektiği bu üye ülkelerin farklı oran ve türlerde uygulamaya koydukları mali işlem vergileri yanında diğer üye ülkelerin böyle bir vergiyi uygulamaması, AB iç pazarının işleyişinin ve rekabet ortamının bozulması bakımından bir sorun teşkil etmektedir.

Aynı nedenlerle mali işlem vergisini ulusal vergi mevzuatlarına sokmuş bulunan 11 üye ülkenin teklifi ile Komisyon, 2011 yılında verilen ilk Öneriyi ortadan kaldıran ve bu 11 üye ülke bakımından AB düzeyinde ortak bir mali işlemler vergisi düzenlemesini hayata geçirecek 2013 tarihli ve "Mali işlemler vergisi alanından güçlendirilmiş işbirliği uygulaması" konulu Komisyon Önerisini, Konseyin onayına sunmuştur.

Konsey, bu Öneri ile ilgili hali hazırda kamuoyu görüşlerini ve üye ülke görüşlerini toplamaktadır. Ancak ilk Komisyon Önerisinin kabul edilmemesinde en büyük etken olan oybirliği esasına göre karar alma kuralı bu yeni Önerinin de kabul edilmesinin önünde en büyük engel olarak durmaktadır.

KAYNAKÇA

- COM(2011) 510 final 2011/0183 (CNS) Proposal for a COUNCIL DECISION on the system of own resources of the European Union (//EC, Euratom) {SEC(2011) 876 final}, 29.6.2011, Brussels.

²⁷ COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels

- COM(2011) 594 final, 2011/0261 (CNS), Proposal for a COUNCIL DIRECTIVE on a common system of financial transaction tax and amending Directive 2008/7/EC, Brussels, 28.9.2011
- COM(2011) 739 final 2011/0183 (CNS), Amended proposal for a COUNCIL DECISION on the system of own resources of the European Union (//EC, Euratom), 9.11.2011, Brussels
- COM(2013) 71 Final 2013/0045 (CNS) Proposal for a Council Directive Implementing enhanced cooperation in the area of financial transaction tax, 14.02.2013, Brussels
- COMMISSION REGULATION (EC) n°1287/2006 of 10 August 2006 implementing Directive 2004/39/EC of the European Parliament and of the Council as regards recordkeeping obligations for investment firms, transaction reporting, market transparency, admission of financial instruments to trading, and defined terms for the purposes of that Directive, Official Journal of the European Union, L 241/1, 2.09.2006, Brussels
- COUNCIL DIRECTIVE 2008/7/EC of 12 February 2008 concerning indirect taxes on the raising of capital, Official Journal of the European Union, 21.2.2008, L 46/11
- 2007/C 306/01 Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community, signed at Lisbon, Official Journal of European Union, 13 December 2007